

46

Альона ГЕТЬМАНЧУК

ТРАНСАТЛАНТИЧНА АМБІЦІЯ

ОЧІКУВАННЯ УКРАЇНИ
ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ
46-ГО ПРЕЗИДЕНТА США
ДЖО БАЙДЕНА

Публікація видана в межах Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні, яку виконує Міжнародний фонд «Відродження» у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні.

Думки та позиції викладені у цій публікації є позицією авторів та не обов'язково відображають позицію Посольства Швеції в Україні, Міжнародного фонду «Відродження» та Ініціативи відкритого суспільства для Європи (OSIFE).

ТРАНСАТЛАНТИЧНА АМБІЦІЯ

ОЧІКУВАННЯ УКРАЇНИ
ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ 46-ГО
ПРЕЗИДЕНТА США
ДЖО БАЙДЕНА

Листопад 2020 року

Стратегічне партнерство України та США базується як на спільних цінностях, так і на спільних інтересах. Саме цінності та інтереси, а не кризові явища, мають стати рушійною силою відносин Києва та Вашингтона і за нової адміністрації Сполучених Штатів.

В Україні з великим ентузіазмом зустріли перемогу Джо Байдена на президентських виборах. Володимир Зеленський був одним з перших закордонних лідерів, хто привітав новообраного президента та віцепрезидентку. В українській столиці розраховують на ефективне втілення трьох пріоритетів, визначених кампанією Джо Байдена на українському напрямку. В Україні також сподіваються на врахування очікувань, які є в української сторони щодо нової американської адміністрації. Якщо проаналізувати такі очікування від представників української влади, аналітичних центрів та громадянського суспільства, є підстави говорити про наступний перелік:

1 УКРАЇНА ЯК ПРІОРИТЕТНЕ ПИТАННЯ І ПРЕЗИДЕНТСЬКА СПАДЩИНА (LEGACY) ДЖО БАЙДЕНА

Україна очікує, що українське досвід стане одним з пріоритетів зовнішньої та безпекової політики Адміністрації Байдена і, зрештою, фігуруватиме важливим елементом його президентської спадщини (legacy). Для того, щоб це була позитивна спадщина, ми б пропонували розглянути розробку своєрідного українсько-американського плану дій на час першого терміну Адміністрації Байдена, в якому б містились ключові завдання двостороннього партнерства та окреслені шляхи для їх досягнення.

Більш стало українсько-американське партнерство вимагає більш злагодженої інституційної співпраці двох країн на різних рівнях. Кулуарна дипломатія, відсутність консолідованої позиції щодо партнерства на рівні різних інституцій й політика суперечливих сигналів має залишитись у минулому. Комісія стратегічного партнерства Україна-США має перетворитись на практичний інструмент, який дозволить на постійній основі обговорювати навіть найчутливіші аспекти відносин.

Сполучені Штати залишаються головним союзником України в сприйнятті українського суспільства. Одним з найбільших розчарувань Адміністрацією Обама в Україні було те, що за два президентські терміни він так і не знайшов можливості відвідати Україну з візитом. Візит Джо Байдена до України в перший рік його президентства буде важливим сигналом підтримки українського народу. Запрошення українського керівництва до Білого Дому, натомість, стане мотиваційним елементом до посилення стратегічного партнерства та реалізації програми реформ.

2 БЕЗ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ НЕМАЄ БЕЗПЕКИ ЄВРОПИ

Україна зацікавлена у відновленні тісної та довірливої трансатлантичної співпраці, ефективної взаємодії США з європейськими партнерами, а також у посиленні ролі та впливу Сполучених Штатів в міжнародних організаціях — зокрема, НАТО, G7, ООН, а також МВФ.

«Європа цілісна, вільна та в мирі» (Europe whole, free and at peace), над розбудовою якої працювали США впродовж останніх півстоліття, неможлива без завершення єдиної на сьогодні війни, яка точиться в Європі — війни Росії проти України. Війна в Європі — це не лише про безпеку, але й про добробут, враховуючи високий рівень торгівлі між ЄС та США. Внесок Сполучених Штатів у завершення цієї війни може бути вагомим, якщо взаємодія з російським керівництвом з боку Вашингтона відбуватиметься на основі передумови вирішити питання щодо Донбасу. Першим кроком мало б стати призначення Спеціального представника уряду США з питань переговорів щодо Донбасу.

Кримська декларація Державного департаменту США за Адміністрації Байдена могла б бути доповнена Декларацією щодо Донбасу — закріпленими позиціями, з яких виходять США щодо вирішення конфлікту на Сході України. У питанні Криму Сполучені Штати могли б сприяти та активно залучатись до створення Кримської платформи — міжнародного майданчика, який створюватиме передумови для деокупації Криму в майбутньому. Важливим є питання звільнення українських громадян — мешканців Криму, які стали політичними бранцями Кремля і опинились поза будь-якими переговорними форматами із звільнення осіб.

Розуміючи важливість питання ядерного роззброєння для світової безпеки, Україна

розраховує на предметний і неполітизований діалог щодо зобов'язань, передбачених безпековими запевненнями (assurances) в рамках Будапештського меморандуму, на які може розраховувати Україна і в майбутньому інші країни, котрі пішли або вирішать піти шляхом ядерного роззброєння. Має бути чітке розуміння, які саме зобов'язання є чи могли б бути частиною безпекових запевнень з боку США та інших міжнародних партнерів та яким чином ці зобов'язання можуть бути виконані з боку підписантів документу (за винятком РФ).

У безпековому двосторонньому діалозі зі США пріоритетом на перший термін Адміністрації Байдена є продовження тренувань та військових навчань, реформування українських безпекових та оборонних інституцій за стандартами НАТО, інвестиції в український ВПК, спільне оборонне виробництво. Також розраховуємо на суттєве збільшення військової підтримки України з боку США (до рівня 1 мільярда доларів). Серед нагальних потреб України — створення посиленої системи ППО, розвідувальні дрони, сучасні засоби зв'язку та радіоелектронної боротьби, розбудова Військово-морських сил та Сил спеціальних операцій ЗС України. Військова допомога з боку з США супроводжуватиметься участю України у програмі «Міжнародних оборонних продажів» Пентагону (FMS).

Україна й надалі має намір виступати не лише як споживач, але й як контрибутор безпеки. З цією метою українська сторона готова детально обговорити з американськими партнерами пакет пропозицій щодо внеску в європейську та міжнародну безпеку. Практичний досвід України у веденні гібридної війни, участь у миротворчих операціях та місіях НАТО пропонуються як окремі елементи цього внеску.

Росія на сьогодні — хоч і в різній мірі — становить зовнішню безпекову загрозу та є джерелом внутрішньої дестабілізації і для України, і — особливо з 2016 року — для США. Україна та

Сполучені Штати могли б посилити превентивного реагування на подібні гібридні загрози з боку Росії, зокрема поглиблюючи співпрацю у питаннях кібербезпеки в рамках наявного кібердіалогу, обміну розвідданими, протидії дезінформації.

За умови продовження нинішньої агресивної політики керівництва РФ має відбутись не перезавантаження відносин із США, а перезавантаження санкцій (sanctions reset). Важливо робити акцент як на розширенні санкцій, так і на їх поглибленні, аби вони зачіпали інтереси не тільки окремих представників путінського режиму, але й їх родин, а також секторів економіки. Тут важливе спільне реагування на порушення нинішніх санкційних режимів з боку окремих громадян та юридичних осіб. Також важливо було б продовжити, а у випадку з Україною започаткувати практику підготовки звітів-розслідування щодо впливів Росії з відповідними висновками не тільки в США, але й в Україні. Важлива взаємодія в контексті законопроекту, ініційованого у липні 2020 року конгресменом-демократом Максом Роузом, який зобов'язує Державного секретаря визначити відповідність Росії критеріям для визнання державою-спонсором тероризму.

Євроатлантична інтеграція України відповідає інтересам як України, так і Сполучених Штатів. Сьогодні Україна виступає в подвійній ролі. Вона є одночасно і одним з найбільших партнерів НАТО, і аспірантом на членство в Альянсі. Україна розраховує на підтримку з боку США наступного логічного кроку в євроатлантичній інтеграції України – підтримки Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ) впродовж наступних трьох років. За неможливості отримати членство в НАТО в короткостроковій перспективі інші варіанти білатеральних безпекових домовленостей із США (оновлення Хартії про стратегічне партнерство, надання головного союзника поза НАТО) вітались би в українській столиці.

Україна, як і Грузія та Румунія, є невід'ємними складовими чорноморської безпеки. Україна зацікавлена стати одним з ключових союзників США в Чорноморському регіоні поруч з Грузією та Румунією («чорноморське безпекове тріо»). Присутність США у Чорноморському регіоні могла б бути посиленою за рахунок не лише участі у спільних військових навчаннях, однак й можливому запуску тренувальних місій США (або НАТО) в регіоні. Політична підтримка США потрібна Україні для приведення статусу Азовського моря у відповідність до Конвенції ООН з міжнародного морського права 1982 року, оскільки нинішній статус внутрішнього моря двох держав був нав'язаний Україні під тиском РФ у 2003 році, що створило односторонні переваги для РФ і серйозні безпекові ризики для України. Україна зацікавлена в постійному діалозі зі США щодо безпекових загроз, які містить мілітаризація Криму, включно з технічною можливістю розміщення Росією на території півострова елементів ядерної зброї.

Україна зацікавлена в продовженні послідовної політики з боку США у питанні остаточного припинення проекту «Північний потік-2» на Балтиці, а також виступає за таку ж послідовну і тверду позицію Сполучених Штатів в питанні «Турецького потоку» на Чорному морі. Блокування газотранспортних проєктів Кремля на кшталт «Північного потоку-2» і «Турецького потоку», а також обмеження на купівлю російської нафти і газу могли б скласти додатковий санкційний пакет для примусу РФ до звільнення окупованих територій України, Грузії та ліквідації військової присутності в Молдові.

3 УКРАЇНА ЯК ЛІДЕР ДЕМОКРАТИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В РЕГІОНІ

Україна — чи не єдина країна в світі, яка знаходиться під зовнішньою агресією і водночас розбудовує демократію та бореться з корупцією. Унікальна історія України про те, як розбудовувати демократичні інституції навіть в умовах зовнішньої агресії, дає, на наш погляд, підстави для того, аби Україна була запрошеною — як на рівні політичного керівництва, так і громадянського суспільства — на глобальний Саміт демократій, ініційований Джо Байденом під час президентської кампанії.

У рамках підготовки до глобального Саміту демократій Україна також могла б організувати регіональний Саміт демократій, на якому б були вироблені ідеї та пропозиції демократичних країн регіону до глобального саміту. Під час підготовки до глобального Саміту демократій у Вашингтоні мають враховувати, що Україна залишається трендсеттером демократичних процесів на пострадянському просторі, від її успіху чи поразки багато в чому залежить напрямок розвитку інших країн регіону, зокрема й Росії. Вплив України на демократизацію Росію є вищим, аніж будь-якої іншої країни світу.

Україна зацікавлена в активному сприянні США у продовженні антикорупційних реформ, започаткованих за час віцепрезидентства Джо Байдена, із врахуванням уроків, винесених в процесі американської підтримки реформ впродовж останніх шести років. Варто розглянути питання надання Україні нових кредитних гарантій.

У сфері антикорупції очікуємо сприяння з боку Адміністрації Байдена, зокрема у вигляді скасування американських віз та запровадження персональних санкцій проти

осіб, які атакують реформи у сфері антикорупції та верховенства права, а також підривають незалежність антикорупційних інституцій, зокрема Національного антикорупційного бюро, Вищого антикорупційного суду, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Корумпування українських державних інституцій олігархами та проросійськими політичними силами варто розглядати як елемент гібридної війни Росії проти України і проти ліберальної демократії загалом.

Важливим внеском Вашингтона буде також тверда позиція у питанні деолігархізації, без поділу на «хороших» та «поганих» олігархів. Щоб не підважувати деолігархічний месидж представники уряду США не повинні брати участь в ініціативах та заходах, організованих та фінансованих олігархами.

Враховуючи посилення акценту нинішньої української влади на економічну дипломатію, Україна зацікавлена в знятті мит, запроваджених за Адміністрації Трампа на українську продукцію сталі та алюмінію (25% та 10% відповідно). Також важливим є повноцінне повернення України до пільгової генералізованої системи преференцій, яка дала змогу у свій час зняти тарифні обмеження щодо 3800 товарних позицій з України і тим самим сприяти виходу українських експортерів на американський ринок.

AKNOWLEDGMENTS

Очікування України від США підготовлені на основі власної експертизи Центру «Нова Європа» та за підсумками стратегічної дискусії «Якою має бути стратегія України щодо США?», організованої Центром 4 листопада 2020 року. Центр «Нова Європа» дякує за цінний внесок у дискусію наступним учасникам дискусії: Євгенію Єніну, Тарасу Качці, Павлу Клімкіну, Олександрю Моцику, Михайлу Гончару, Андрію Буквичу, Ігорю Прокопчуку, Остапу Кривдику, Віталію Шпаку, Ганні Гопко, Дарії Гайдай, Сергію Сидоренку, Катерині Смаглій та Дар'ї Каленюк.

 <http://neweurope.org.ua/>
 info@neweurope.org.ua
 <https://www.facebook.com/NECUkraine/>
 https://twitter.com/NEC_Ukraine

